

УДК: 338.43:330.341.1:336
<https://doi.org/10.30838/EP.200.243-248>

Седіков Д.В.
доктор філософії з менеджменту
Одеський національний технологічний університет
Sedikov Denys
PhD in Management Sc.
Odesa National University of Technology
<https://orcid.org/0000-0001-7706-2881>

ФІНАНСОВА ЕФЕКТИВНІСТЬ СТРАТЕГІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЗЕРНОВОГО РИНКУ: ІНДИКАТИВНИЙ АНАЛІЗ

У статті висвітлено актуальність стратегічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств на прикладі зернового ринку. Автори наголошують, що зростання глобального попиту, посилення конкуренції, кліматичні ризики та цінова волатильність вимагають від виробників обґрунтованих, довгострокових рішень. Інноваційна діяльність у цій галузі включає як технологічні (точне землеробство, цифрові інструменти прогнозування врожайності, автоматизація елеваторів), так і управлінські аспекти (оптимізація фінансів, логістики та організаційних структур).

Проаналізовано зв'язок між фінансовим станом підприємства (ліквідністю, автономією, заборгованістю, рентабельністю) та результативністю інноваційних стратегій. Показано, що висока рентабельність активів (ROA) і власного капіталу (ROE) може свідчити про ефективне управління нововведеннями, але вимагає обґрунтованих рішень щодо залучення позикових ресурсів і розподілу ризиків. Дослідження підтверджує: навіть за менших масштабів діяльності активна інноваційна політика може забезпечити вищу віддачу на вкладений капітал.

Водночас стаття підкреслює, що впровадження інновацій у зерновому секторі ускладнюється сезонними коливаннями, залежністю від природно-кліматичних умов і мінливістю регуляторного середовища.

Ключові слова: стратегічне управління, інноваційний розвиток, аграрний сектор, зерновий ринок, фінансова ефективність, конкурентоспроможність.

FINANCIAL EFFICIENCY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT STRATEGIES OF GRAIN MARKET ENTERPRISES: INDICATIVE ANALYSIS

The article highlights the relevance of strategic management of innovative development of agricultural enterprises using the example of the grain market. The authors emphasize that global demand growth, increased competition, climate risks, and price volatility require producers to make well-founded, long-term decisions. Innovative activities include technological (precision agriculture, digital yield forecasting tools, elevator automation) and managerial aspects (optimization of finances, logistics, and organizational structures).

The relationship between the financial condition of the enterprise (liquidity, autonomy, debt, profitability) and the effectiveness of innovative strategies is analyzed. It is shown that high return on assets (ROA) and equity (ROE) may indicate effective innovation management, but it requires well-founded decisions on attracting borrowed resources and risk allocation. The study confirms that an active innovation policy can provide a higher return on invested capital even with a smaller activity scale.

The results indicate the need to disaggregate complex strategies for innovation development that consider financial opportunities and focus on a long-term perspective. Further analysis of the models of financing innovation (crediting, leasing, support) and their integration into the pace of modernization of production is needed. It is also necessary to consider the factors of the current environment (climatic changes, government regulation, price inflation) to encourage innovative strategies. Systematic innovation promotion, coupled with clear financial plans and an adaptive approach to management, corresponds to the current development of grain market enterprises. High profitability, regarding risk control and a reliable economic base, becomes a real breakthrough for increasing competitiveness and expanding presence in light markets.

At the same time, the article emphasizes that implementing innovations in the grain sector is complicated by seasonal fluctuations, dependence on natural and climatic conditions, and the variability of the regulatory environment.

Keywords: strategic management, innovative development, agricultural sector, grain market, financial efficiency, competitiveness.

JEL classification: Q14, O31, G32

Постановка проблеми. У сучасних умовах ведення аграрного бізнесу стратегічне управління інноваційним розвитком перетворюється на ключовий чинник підвищення конкурентоспроможності підприємств, зокрема в сегменті зернового ринку. Зростання глобального попиту на зернові культури, посилення конкуренції, кліматичні ризики, коливання цін та вимоги до екологічності продукції вимагають від аграрних виробників не лише оперативних рішень, а й довгострокових стратегій розвитку, що ґрунтуються на інноваціях.

Інноваційна діяльність у зерновому секторі охоплює не лише технологічні аспекти, такі як впровадження точного землеробства, автоматизація елеваторних потужностей чи використання штучного інтелекту для прогнозування врожайності, але й управлінські інновації – оптимізацію фінансових потоків, цифрову трансформацію обліку, удосконалення логістичних ланцюгів. Ефективність таких нововведень напряму пов'язана зі станом фінансово-економічної системи підприємства, рівнем його платоспроможності, ліквідності, рентабельності та структурою капіталу.

Попри визнану важливість інновацій, у практиці багатьох агропідприємств відсутня системна оцінка впливу стратегій інноваційного розвитку на фінансові результати. Більшість керівників орієнтуються на короткострокові ефекти або застосовують інтуїтивний підхід, не використовуючи аналітичні індикатори для обґрунтування рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансова ефективність стратегій інноваційного розвитку підприємств зернового ринку є важливим аспектом для забезпечення конкурентоспроможності та адаптації до змінюваного середовища. Підприємства в аграрному секторі, зокрема, повинні фокусуватися на інтеграції інновацій, щоб досягти якості продукції і підвищити свою ефективність в умовах глобалізації.

Визначення фінансової безпеки підприємств є необхідним для розуміння основних підходів у їх стратегічному управлінні. Авторами статті [1] подано комплексне розуміння фінансової безпеки, що є основою для подальшого аналізу інноваційних стратегій. Зокрема, важливо враховувати, що інноваційний розвиток вимагає також здорового фінансового стану, що підкреслює важливість раціонального управління ресурсами [2].

Згідно з дослідженнями, адаптація до змін та впровадження нових технологій можуть суттєво вплинути на результативність підприємств [3, 4]. Наприклад, інноваційні стратегії можуть включати впровадження нових управлінських практик та технологій, які підвищують ефективність виробництва та знижують витрати, що сприяє кращій фінансовій стабільності підприємства [5].

Аналіз управління змінами також вказує на важливість своєчасного реагування на нові виклики, зокрема з боку споживчих запитів та конкурентів [6]. Ефективне управління інноваціями дозволяє підприємствам зернового ринку скористатися новими можливостями, що, в свою чергу, веде до підвищення їх фінансової

успішності [7].

Крім того, фінансування інноваційних проектів у аграрному секторі, яке також включає лізингові послуги, стає важливим інструментом для модернізації виробництва та забезпечення високої продуктивності [8, 9]. Стимулювання цих процесів, разом із державними заходами підтримки, може суттєво впливати на фінансову ефективність підприємств зернового ринку.

Таким чином, комплексне впровадження інновацій, ефективне управління ресурсами та адаптація до умов ринку створюють умови для підвищення фінансової ефективності підприємств у сільському господарстві. Це вказує на необхідність додаткових досліджень у цій галузі з метою розроблення більш дієвих стратегій для підтримки інноваційного розвитку.

Метою статті є здійснення комплексного аналізу фінансових показників підприємств зернового ринку задля оцінки ефективності їхнього інноваційного розвитку в стратегічній перспективі.

Виклад основних результатів дослідження. У науковій літературі стратегічне управління інноваційним розвитком трактується як сукупність цілеспрямованих дій підприємства, спрямованих на формування та реалізацію довгострокових цілей інноваційного характеру в умовах динамічного зовнішнього середовища. Згідно з підходом Г. Мінцберга [10], стратегія – це не лише заздалегідь спланований курс дій, а й адаптивна поведінка організації, що виникає у відповідь на зовнішні зміни. У цьому контексті інноваційна стратегія повинна бути гнучкою, ресурсно обґрунтованою та вимірюваною через конкретні показники ефективності.

Інноваційний розвиток аграрного підприємства охоплює сукупність процесів створення, впровадження та комерціалізації нововведень, спрямованих на зростання продуктивності, мінімізацію витрат, удосконалення якості продукції та розширення екологічної відповідальності. Особливістю інновацій у зерновому сегменті є висока залежність від сезонних коливань, природно-кліматичних факторів і характерної для сільськогосподарської галузі циклічності попиту. Успішне впровадження технологічних і управлінських новацій у такому контексті вимагає від підприємств не просто інвестувати в сучасне обладнання чи цифрові рішення, а й формувати системну модель управління інноваційними ризиками, що враховує довгострокові кліматичні прогнози, коливання світових цін і невизначеність у регуляторному середовищі. Важливим елементом цього процесу є розвиток кадрового потенціалу, здатного забезпечувати адаптивність інноваційних стратегій.

Одним із ключових аспектів стратегічного управління інноваціями є вимірювання результативності. У контексті зернового ринку це передбачає використання фінансово-економічних показників, які дозволяють виявити зв'язок між інноваційною активністю та економічними результатами. Зокрема, до таких показників належать: рентабельність активів (ROA) – як індикатор загальної ефективності використання ресурсів; рентабельність власного капіталу (ROE) – як відображення прибутковості інвестицій власників; чиста

маржа – для оцінки комерційної доцільності інновацій; коефіцієнт автономії – як оцінка фінансової стійкості для реалізації стратегічних проєктів; коефіцієнти ліквідності – як здатність підтримувати баланс між інноваційним розвитком і поточною платоспроможністю.

Інтеграція цих показників у систему управління дозволяє приймати стратегічні рішення на основі об'єктивних даних, а не інтуїції. У світовій практиці активно використовуються підходи до управління за допомогою ключових індикаторів ефективності (KPI), які прив'язуються до реалізації конкретних інноваційних ініціатив. Таким чином, для забезпечення ефективного стратегічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств доцільним є формування комплексної системи аналітичних показників, що поєднує як фінансові, так і нефінансові метрики, адаптовані до специфіки зернового ринку.

Методологічною основою дослідження є комплексний підхід до аналізу фінансово-економічного стану підприємств зернового ринку з урахуванням їх інноваційної активності. Основна увага зосереджена на кількісному вимірюванні ефективності стратегічного управління інноваційним розвитком через систему фінансово-економічних показників.

Для проведення дослідження було відібрано низку

найбільш репрезентативних показників, які згруповано за блоками:

1. Показники ліквідності – характеризують здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання: коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності.

2. Показники фінансової стійкості – демонструють структуру капіталу та залежність від зовнішніх джерел: коефіцієнт автономії; коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом; коефіцієнт заборгованості.

3. Показники прибутковості – дозволяють оцінити дохідність діяльності підприємства: рентабельність активів (ROA); рентабельність власного капіталу (ROE); чиста маржа.

4. Операційні та ресурсні показники: кількість персоналу; дохід (виручка); чистий прибуток; активи; грошові кошти та еквіваленти; довгострокові та поточні зобов'язання; власний капітал.

Фінансово-економічний аналіз підприємств зернового ринку України за 2024 рік дозволяє виявити суттєві відмінності в масштабах діяльності, фінансовій стійкості та ефективності управління інноваційним розвитком (табл. 1).

Таблиця 1

Фінансово-економічні показники підприємств зернового ринку за 2024 рік

Показники	ПАТ «ЗЕРНО-ПРОДУКТ МХП»	СТОВ «ДРУЖБА-НОВА»	ТОВ «ЕНСЕЛКО АГРО»	ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «УРОЖАЙ»	ПП «ЗАХІДНИЙ БУГ»
Показники ліквідності					
Коефіцієнт поточної ліквідності	8,28	2,54	2,67	1,48	2,27
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,04	0,21	0,04	0,03	0,06
Коефіцієнт швидкої ліквідності	4,30	1,55	2,25	0,81	1,20
Показники фінансової стійкості					
Коефіцієнт автономії	0,86	0,59	0,60	0,40	0,44
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	3,25	1,86	2,65	0,77	0,79
Коефіцієнт заборгованості	0,09	0,27	0,29	0,32	0,19
Показники прибутковості					
Рентабельність активів (ROA)	0,16	0,13	0,19	0,16	0,05
Рентабельність власного капіталу (ROE)	0,20	0,22	0,35	0,45	0,11
Чиста маржа	0,26	0,23	0,44	0,26	0,08
Операційні та ресурсні показники					
Кількість персоналу	2 155	2 280	1 158	1 096	635
Дохід (млн грн)	9978,5	8163,6	9668,1	6842,3	5505,8
Чистий прибуток (млн грн)	2594,8	1880,7	4212,3	1767,6	450,1
Активи (млн грн)	16263,8	14395,6	22714,3	10991,9	9155,3
Гроші та їх еквіваленти (млн грн)	56,6	825,8	248,5	99,2	77,0
Довгострокові зобов'язання (млн грн)	837,0	2042,9	2559,0	3044,5	3337,3
Поточні зобов'язання (млн грн)	1444,0	3866,1	6599,8	3553,5	1764,0
Власний капітал (млн грн)	13982,8	8486,7	13555,5	4393,9	4054,0

Джерело: підготовано автором на основі [11].

Аналіз коефіцієнтів ліквідності дозволяє визначити здатність підприємств покривати свої короткострокові зобов'язання. Найвищий коефіцієнт поточної ліквідності продемонструвало ПАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП» (8,28), що свідчить про суттєвий надлишок оборотних активів у порівнянні з поточними зобов'язаннями. Однак при цьому підприємство має один з найнижчих рівнів абсолютної ліквідності (0,04), що може означати низький рівень грошових коштів у загальному обсязі оборотних активів.

Найкраще співвідношення грошових коштів до поточних зобов'язань має СТОВ «ДРУЖБА-НОВА» — 0,21, що свідчить про її високу короткострокову платоспроможність. У свою чергу, найгірші значення як за абсолютною, так і швидкою ліквідністю демонструє ТОВ «НВФ «УРОЖАЙ», що може сигналізувати про обмеженість оперативних фінансових ресурсів.

За показником фінансової незалежності – коефіцієнтом автономії – найвищу стійкість має ПАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП» (0,86), тоді як найнижчий рівень автономії (0,40) зафіксовано у ТОВ «НВФ «УРОЖАЙ». Це означає, що останнє підприємство значною мірою залежить від залучених коштів.

Показник заборгованості підтверджує ці спостереження: найнижча частка зобов'язань у загальній структурі капіталу – у ПАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП» (0,09), а найвища – у ТОВ «НВФ «УРОЖАЙ» (0,32).

Це вказує на різні фінансові стратегії: від консервативної (ПАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП») до агресивної (ТОВ «НВФ «УРОЖАЙ»), яка потенційно пов'язана з активним інноваційним розвитком, але має вищий ризик.

Серед усіх підприємств найбільшим за обсягом активів є ТОВ «ЕНСЕЛКО АГРО» – 22,7 млрд грн, тоді як найменші значення спостерігаються у ПП «ЗАХІДНИЙ БУГ» – 9,2 млрд грн (рис. 1). Аналогічна картина простежується і за показниками власного капіталу: найвищий рівень – у ПАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП» (13,9 млрд грн), найнижчий – у ПП «ЗАХІДНИЙ БУГ» (4,05 млрд грн). Щодо рентабельності активів (ROA), найефективніше використовують активи ТОВ «ЕНСЕЛКО АГРО» (0,19), тоді як найнижче значення спостерігається у ПП «ЗАХІДНИЙ БУГ» (0,05), що свідчить про обмежену прибутковість ресурсної бази. Показник рентабельності власного капіталу (ROE) демонструє ще більшу різницю. Лідером є ТОВ «НВФ «УРОЖАЙ» з ROE = 0,45, що свідчить про високий рівень прибутковості для власників капіталу, попри відносно нижчі обсяги активів. Це може свідчити про вищий ступінь ризику або активну інноваційну політику, спрямовану на отримання вищого доходу. Найнижчий ROE – у ПП «ЗАХІДНИЙ БУГ» (0,11), що може свідчити про обережну фінансову політику або недостатню інвестиційну активність.

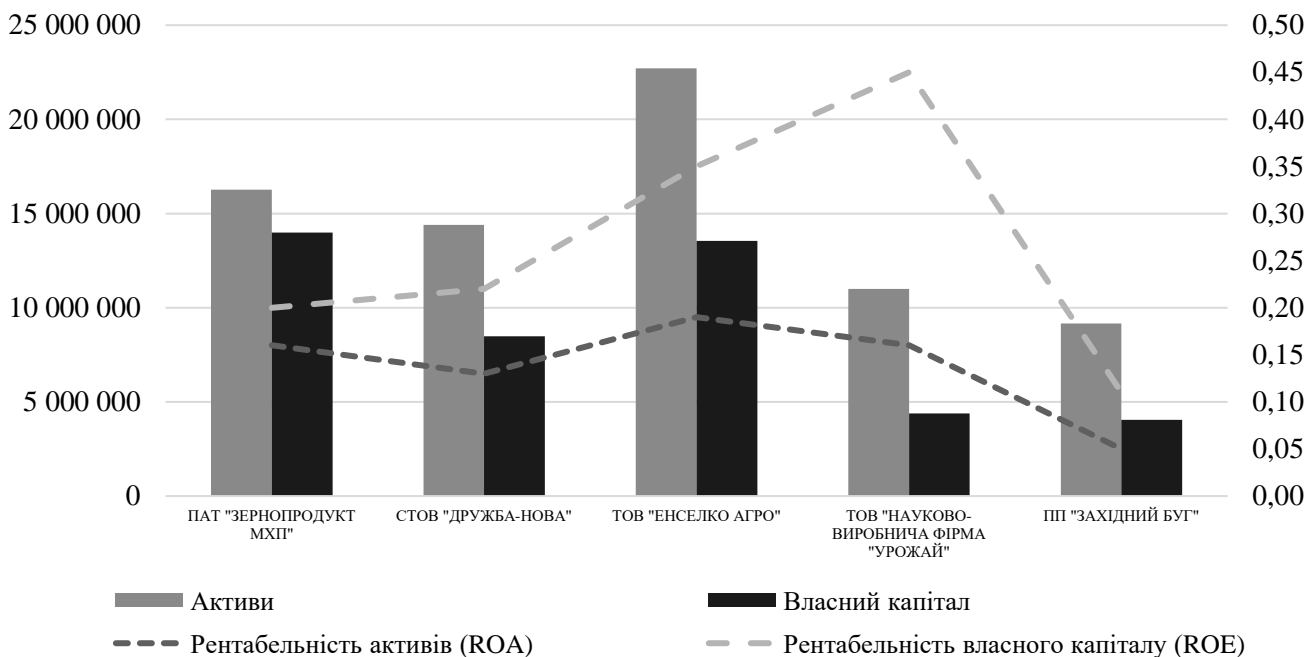

Рис. 1. Структура активів та капіталу і показники рентабельності підприємств зернового ринку у 2024 році
Джерело: побудовано автором на основі [11].

Загалом, результати свідчать про те, що висока рентабельність не завжди корелює з масштабом підприємства – прикладом є «УРОЖАЙ», який демонструє високу ефективність при меншій базі активів. Така ситуація може бути наслідком ефективного стратегічного управління інноваціями.

Висновки. Результати дослідження

підтверджують, що стратегічне управління інноваційним розвитком перетворюється на ключовий фактор підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Умови глобального ринку, зокрема кліматичні ризики та коливання цін, роблять впровадження технологічних та управлінських новачків однією з основних передумов довгострокового успіху.

Аналіз фінансових показників (ліквідність, рентабельність, структура капіталу) засвідчує, що інноваційна діяльність має розглядатися у поєднанні з фінансовим менеджментом. Забезпечення достатнього рівня ліквідності та фінансової стійкості виступає умовою стабільного фінансування інноваційних проєктів, тоді як ефективне управління ресурсами й ризиками сприяє поліпшенню фінансових результатів. Дані про різну динаміку рентабельності (ROA, ROE, маржа) свідчать, що активне впровадження інновацій може забезпечити вищу віддачу на вкладений капітал. Зокрема, висока рентабельність ТОВ «НВФ «УРОЖАЙ» демонструє, що за грамотної стратегії інноваційні проєкти здатні істотно підвищувати доходність навіть при відносно обмеженій ресурсній базі. Водночас важливо враховувати підвищені ризики від високої частки позикових коштів. Значні відмінності у фінансових показниках (особливо коефіцієнтів автономії та заборгованості) засвідчують різні підходи до розвитку. Одні підприємства обирають консервативну модель з високою часткою власного капіталу (як ПАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП»), інші – агресивнішу стратегію з більшим залученням позикових ресурсів (як ТОВ «НВФ «УРОЖАЙ»). Обидва варіанти можуть бути ефективними, проте потребують чіткого контролю над інноваційними ризиками та гнучкого стратегічного

управління. Більшість підприємств і досі орієнтуються на короткострокові результати чи інтуїтивні рішення. Водночас застосування системи показників (KPI), що включає не лише фінансові (ROA, ROE, маржа, коефіцієнти ліквідності та автономії), а й нефінансові індикатори (рівень технологічності, екологічна ефективність, індекси інноваційної активності), дає змогу чітко оцінити вплив інновацій на усі аспекти діяльності.

Отримані результати свідчать про необхідність розроблення комплексних стратегій інноваційного розвитку, що узгоджуються з фінансовими можливостями та орієнтуються на довгострокову перспективу. Доцільним є подальший аналіз моделей фінансування інновацій (кредитування, лізинг, держпідтримка) та їх впливу на темпи модернізації виробництва. Також слід урахувати фактори зовнішнього середовища (кліматичні зміни, державне регулювання, коливання цін) для побудови гнучких інноваційних стратегій.

Таким чином, системне впровадження інновацій, поєднане з чіткими фінансовими розрахунками та адаптивним підходом до управління, сприяє сталому розвитку підприємств зернового ринку. Висока рентабельність, за умови контролю ризиків та належної фінансової бази, стає реальною передумовою для підвищення конкурентоспроможності і розширення присутності на світових ринках.

Список використаних джерел:

1. Краснокутська, Н. С., & Коптева, Г. М. (2019). Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *Бізнес Інформ*, № 7, С. 14–19. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-14-19>.
2. Синюк, О. (2023). Напрями підвищення ефективності управління підприємством. *Bulletin of Lviv National Environmental University. Series AIC Economics*, № 30, С. 134–139. DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.134>.
3. Кириленко, С. В. (2025). Інноваційний розвиток бізнес-структур в умовах цифрової економіки. *Journal of Strategic Economic Research*, № 5, 43–51. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.5.4>.
4. Бикова, М., & Щабельська, В. (2021). Науково-інноваційна діяльність та високотехнологічні промислові виробництва Києва: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Грааль науки*, № 24, С. 485–496. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.09.2021.91>.
5. Черевко, І. (2019). Нішеві інновації у сільському господарстві: поняття, значення і перспективи. *Інновації та інноваційна діяльність. Аграрна економіка*, Т. 12, № 3-4, С. 61–70. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2019.03.061>.
6. Березовська, Н. (2024). Аналіз ефективності управління змінами в економічних відносинах з метою досягнень цілей сталого розвитку. *Наукові перспективи*, № 4(46), С. 470–483. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4\(46\)-470-483](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46)-470-483).
7. Канєва, Т. В. (2020). Пріоритети підвищення ефективності видатків бюджетних установ. *Бізнес Інформ*, № 1, С. 115–121. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-115-121>.
8. Пащенко, Ю. (2020). Стан і перспективи функціонування ринку лізингових послуг у сільському господарстві. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, № 6(2), С. 91–107. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.02.06>.
9. Лемішко, О. О. (2019). Бюджетне забезпечення відтворювальних процесів в аграрному секторі економіки України. *Modern Economics*, № 14, С. 136–141. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2019\)-22](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2019)-22).
10. Mintzberg, H. (2003). *The strategy process: Concepts, contexts, cases* (4th ed.). Prentice Hall.
11. Організації. Clarity Project : веб-сайт. <https://clarity-project.info/edrs>.

References:

1. Krasnokutska, N. S., & Kopteva, H. M. (2019). Definiitsiia poniattia «finansova bezpeka pidpriemstva»: Osnovni pidkhody ta osoblyvosti [Definition of the concept "financial security of enterprise": Basic approaches and features]. *Business Inform*, No. 7, Pp. 14–19. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-14-19>. [in Ukrainian].
2. Syniuk, O. (2023). Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti upravlinnia pidpriemstvom [Directions of increasing the efficiency of enterprise management]. *Bulletin of Lviv National Environmental University. Series AIC*

Economics, No. 30, Pp. 134–139. DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.134>. [in Ukrainian].

3. Kyrylenko, S. V. (2025). Innovatsiinyi rozvytok biznes-struktur v umovakh tsyfrovoy ekonomiky [Innovative development of business structures in the digital economy]. *Journal of Strategic Economic Research*, No. 5, Pp. 43–51. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.5.4>. [in Ukrainian].

4. Bykova, M., & Shchabelska, V. (2021). Naukovo-innovatsiina diialnist ta vysokotekhnolohichni promyslovi vyrobnytstva Kyieva: Suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy [Scientific and innovative activity and high-tech industrial production of Kyiv: Current state, problems and prospects]. *Grail of Science*, No. 24, Pp. 485–496. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.09.2021.91>. [in Ukrainian].

5. Cherevko, I. (2019). Nishevi innovatsii u silskomu hospodarstvi: Poniattia, znachennia i perspektyvy [Niche innovations in agriculture: Concept, significance and prospects]. *Innovations and Innovation Activity. Agrarian Economy*, Vol. 12, No. 3-4, Pp. 61–70. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2019.03.061>. [in Ukrainian].

6. Berezovska, N. (2024). Analiz efektyvnosti upravlinnia zminamy v ekonomichnykh vidnosynakh z metoiu dosiahnen eh tsilei staloho rozvytku [Analysis of the effectiveness of change management in economic relations to achieve sustainable development goals]. *Scientific Perspectives (Naukovì perspektivi)*, No. 4(46), Pp. 470–483. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4\(46\)-470-483](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46)-470-483). [in Ukrainian].

7. Kaneva, T. V. (2020). Priorityty pidvyshchennia efektyvnosti vydatkiv biudzhetykh ustanov [Priorities of increasing the efficiency of expenditures of budgetary institutions]. *Business Inform*, No. 1, Pp. 115–121. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-115-121>. [in Ukrainian].

8. Pashchenko, Yu. (2020). Stan i perspektyvy funktsionuvannia rynku lizynhovykh posluh u silskomu hospodarstvi [State and prospects of the leasing services market functioning in agriculture]. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, No. 6(2), Pp. 91–107. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.02.06>. [in Ukrainian].

9. Lemishko, O. O. (2019). Biudzhethne zabezpechennia vidtvoriuvalnykh protsesiv v ahranomu sektori ekonomiky Ukrainy [Budgetary provision of reproduction processes in the agrarian sector of Ukraine's economy]. *Modern Economics*, No. 14, Pp. 136–141. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2019\)-22](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2019)-22). [in Ukrainian].

10. Mintzberg, H. (2003). *The strategy process: Concepts, contexts, cases* (4th ed.). Prentice Hall.

11. Organizations. Clarity Project. Retrieved from: <https://clarity-project.info/edrs>. [in Ukrainian].